

Дудко І.Д.*

СТРАТЕГІЧНА ПАРАДИГМА США НА ПОЧАТКУ 2010-х рр.: ДИЛЕМА ПІДХОДІВ І ШЛЯХІВ РЕАЛІЗАЦІЇ

В цій статті розглядаються стратегії національної безпеки Сполучених Штатів Америки. Визначається головна тема оновленої воєнно-стратегічної настанови президента Б. Обами.

Ключові слова: Сполучені Штати Америки, доктрина, Б. Обама, стратегія, національна безпека.

В данной статье рассматриваются стратегии национальной безопасности Соединенных Штатов Америки. Определяется главная тема обновленной военно-стратегической установки президента Б. Обамы.

Ключевые слова: Соединенные Штаты Америки, доктрина, Б. Обама, стратегия, национальная безопасность.

In this article is considered strategy of national security of the United States of America. The main subject of the updated strategic installation of the president B. Obama is defined.

Key words: United States of America, doctrine, B. Obama, strategy, national security.

Стратегічні орієнтири США початку 2010-х рр., зумовлені підходами щодо реалізації внутрішньої і зовнішньої політики демократичної адміністрації Б.Обами, визначили певну специфічність декларацій й політичної діяльності керівництва країни – тенденції, що від початку президентства чинного лідера Сполучених Штатів, співвідносились (за поданням аналітика з Washington Post Ю.Діонна) зі ствердженою в наукових колах «доктриною Обами» [1]. Мова іде про суттєві трансформації стратегічних орієнтирів країни, пов'язані, з одного боку, з модернізацією акцентів у визначені пріоритетів зовнішньополітичного курсу країни (де на зміну жорсткого протистояння ісламістському світу або, наприклад, можливим чи уявленим опонентам США – РФ і КНР за часи Дж.Буша-молодшого заявлялось про необхідність пошуку компромісу між провідними міжнародними акторами), а, з другого - про принципово оновлені методи досягнення зовнішньополітичних цілей (де в якості пріоритету визнавалось не силові дії і односторонність, а дипломатія і співробітництво міжнародної спільноти).

Слід визнати, що комплекс ідей, які склали сутність т.зв. «доктрини Обами», орієнтували позиції чинного президента США ще на рівні передвиборчої кампанії 2008 р., окресливши надалі підходи до формування політичних заяв, як і політичних документів діючої демократичної адміністрації [2-7]. До кола таких документів слід віднести, насамперед, «Стратегію національної безпеки», що будучи оприлюдненою в травні 2010 р., визначила оновлене (порівняно з попередніми десятиліттями) бачення стратегічних без-

* доктор політичних наук, завідувач кафедри політичної історії Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

пекових пріоритетів країни [8]. Втім, вже в січні 2012 р. у Вашингтоні проголошується відкрита частина оновленої воєнної стратегії «Підтримуючи глобальне лідерство США. Пріоритети оборони XXI століття» як документу, репрезентанти якого – президент Б.Обама, міністр оборони Л.Панетта, голова Об'єднаного комітету начальників штабів американських збройних сил генерал М.Демпсі визначили його дію на середньострокову перспективу до 2020 року [9].

Аналіз останнього з двох зазначених документів знаходить вельми контрверсійні оцінки в сучасній політичній думці – від сприйняття оновленої воєнної стратегії в якості пристосування задекларованих від початку президентства Барака ідей щодо нових зовнішньополітичних умов до повернення діючої адміністрації до принципів зовнішньої політики, характерних до попередніх стратегій США постбіолярних часів.

Виникає питання щодо об'єктивності існуючих оцінок оновленої воєнної стратегії, ступеня взаємозв'язку і водночас відмінності зазначених стратегічних документів за президентства Б.Обами. Відповідь на поставлене питання значною мірою зумовлюється порівнянням двох останніх стратегій і водночас їх співвідношення зі «Стратегіями національної безпеки» Дж.Буша-молодшого (2002, 2006 рр.) – тенденції, що набуває вагомого наукового і практичного значення як з урахуванням критеріїв (а у більш масштабному вимірі – парадигми) стратегічних пріоритетів США, так і підходів щодо їх (пріоритетів) реалізації у сфері зовнішньої політики на початку 2010-х рр.

Так, зазначимо насамперед, що навіть найбільш узагальнений аналіз «Стратегії національної безпеки» Б.Обами (2010 р.) дає можливість стверджувати про його відповідність традиційним парадигмальним підходам до формування зовнішньополітичних орієнтирів країни періоду постбіолярних часів, пов'язаних з реалізацією лідируючих позицій США у світі. Втім, нова доктрина Обама уявляє з себе повний розрив з односторонніми міліарними засобами досягнення зазначеного, характерними для доктринальних позицій його попередника. Йдеться про «доктрину Дж.Буша-молодшого» («Стратегія національної безпеки Сполучених Штатів Америки, 2002 р.), в основі якої - проголошене право щодо удару на випередження як застосування односторонніх воєнних дій з боку США за їх розсудом проти країни (режиму), які тільки потенційно можуть становити загрозу для Сполучених Штатів [10]. Зазначене набуло реального втілення на прикладі війни США в Іраку як відображення найбільш масштабної і водночас найбільш провальної зовнішньополітичної операції Сполучених Штатів періоду постбіолярних часів.

Слід визнати, що доктринальні виміри зовнішньої політики США на етапі другого строку президентства Дж.Буша-молодшого набули більш поміркованого характеру, коли поряд з воєнними операціями як засобу розв'язання зовнішньополітичних завдань (подолання загроз, і зокрема в аспекті боротьби з міжнародним тероризмом) особлива роль в «Стратегії національної безпеки» (2006 р.) почала відводитись дипломатичним, фінансовим і т.і. засобам. Втім щодо стратегії Обама, то вона передбачала більш «широке розуміння того, на чому базується національна безпека» Сполучених Штатів. Військова перевага повинна бути збереженою, і «Сполучені Штати залишаються єдиною державою, здатною вести великомасштабні воєнні операції на далекій відстані», - говориться в документі. Але, «Коли ми зловживаємо нашою військовою потужністю або не використовуємо додаткові інструменти, або діємо без партнерів, то наші збройні сили надмірно напружені. Американці несуть важку ношу, а наше світове лідерство занадто асоціюється лише з військовою силою» [8].

В стратегії згадуються чотири «постійних національних інтереси», «нерозривно пов'язані» між собою: безпека, процвітання, універсальні цінності, міжнародний поря-

док. Така постановка в цілому не є інноваційною. І однак, якщо всі попередні «Стратегії» американських адміністрацій від 1986 р. (закону Голдуотера-Нікольса щодо підготовки такого роду документів як зобов'язання президентів [12]) обмежували розуміння національної безпеки міжнародними аспектами – питаннями військової і зовнішньої політики, стратегія Обама має всеосяжний характер і уявляє спробу інтеграції внутрішніх і міжнародних проблем національної безпеки. Йдеться й про інтеграцію основних інструментів підтримання національних інтересів, де військова сила має поєднуватись з дипломатією, економічними інтересами, розвідкою, силами забезпечення внутрішньої безпеки [8].

Так, показово, що проблема внутрішньої безпеки не зводиться в новому документі виключно до захисту від терористичної загрози. Хоча ця проблема продовжує знаходитись під пильною увагою, не менш важливого значення набувають в документі ідеї відновлення американської економіки, забезпечення зростання американського експорту, розвиток освіти, охорони здоров'я, науки, техніки (інноваційних технологій); збереження американських переваг в космічній галузі; зменшення державного дефіциту; досягнення безпеки кіберпростору; активізація державно-приватного партнерства і т.і. [8].

Щодо ролі військового чинника, то його осмислення в «Стратегії» Обама також не позбавлене оригінальних вимірів. Йдеться, зокрема, про обмеження «непотрібних витрат», «реконструювання застарілих, неефективних програм та програм, що дублюються» як передумови загального скорочення військового бюджету; про оновлені підходи щодо можливості використання військової сили за кордоном.

Хоча в документі проголошується, що США мають наміри зберегти військові переваги та здібність подолання будь-якого потенційного супротивника, застосування сили співвідноситься з реальною необхідністю та розглядається як наслідок недовісти усіх інших методів подолання загрози. Теза щодо права Вашингтона на односторонні військово-силові дії за необхідністю не піддається сумніву, хоча перевагою вважається досягнення широкої міжнародної підтримки, взаємодія з такими інститутами, як НАТО та Рада Безпеки ООН.

Заслуговує на увагу й обмеження загального залучення американських військовиків до міліарних операцій за кордоном, і насамперед у тому аспекті, який стосується боротьби з міжнародним тероризмом. На противагу позиції Дж.Буша-молодшого щодо глобальної війни з тероризмом висувається набагато більш вузьке завдання – боротьби з «Аль-Каїдою» та мережі її союзників. У документі відмічається, що терор – це не супротивник, а «тактика» збройного насилля, яка використовується американським супротивником. Підкреслюється, що Сполучені Штати не ведуть війну проти ісламу як релігії. Головна увага в боротьбі з тероризмом переорієнтовується з Іраку (документ підтверджує намір почати виведення військ з Іраку в липні 2011 р.) на Афганістан і Пакістан, які оголошені «епіцентром насильницького екстремізму» [8].

Серед безпекових аспектів «Стратегії» Б.Обама – наміри зберегти «військову перевагу у звичайних озброєннях» і водночас досягти поступової реалізації ядерного роззброєння. «Терористична атака з використанням ядерної зброї» оголошена головною загрозою американському народу. У документі підкреслюється значення нового договору ОСО з Росією, зміцнення режиму нерозповсюдження; акцентується увага на позиції Ірану і Північної Кореї, яким слід зробити вибір: або грати за правилами, або зіштовхнутися з наслідками. Крім того, висловлюється ідея щодо утворення на Близькому Сході без'ядерної зони та приєднання до неї Ізраїлю; окреслюються наміри ратифікувати ДВЗЯВ (Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань) та підписати новий договір про припинення виробництва матеріалів, які розщеплюються. Щодо протиракетної оборони,

то акцент в «Стратегії національної безпеки» Б.Обами зроблений на розвитку «адаптивної» регіональної ПРО, чим підтверджується рішення щодо припинення усіх програм стратегічної ПРО.

На оновлені підходи в «Стратегії» від 2010 р. заслуговує й та доктринальна частина, яка стосується прав людини. Якщо «Стратегія» від 2002 р. за президентства Дж.Буша-молодшого стверджувала, що перемога в холодній війні зумовлювала один шлях розвитку людства – американський [10], документ адміністрації Б.Обами демонструє щодо цього відчутно більш критичний підхід. Це, по-перше, визнання того, що Вашингтону необхідно виправляти справу з правами людини, насамперед, в своїй країні (згадується про тортури військовополонених; повторюється обіцянка закрити слідчий ізолятор на Гуантанамо). По-друге, визнання вагомості в системі прав людини економічних прав і свобод. По-третє, відмова від нав'язування світу своєї моделі демократії, а намагання «шляхом прикладу» вести діалог по питанням прав людини, навіть з «недемократичними режимами» [8].

Так, щодо пошуку взаємодії зі світовою спільнотою, то ця проблема набула в «Стратегії національної безпеки» Б.Обами недвозначного тлумачення. На противагу односторонності як основи реалізації зовнішньої політики в стратегії Дж.Буша-молодшого пріоритетом документу від 2010 р. проголошуються колективні дії в рамках міжнародного права; підкреслюється необхідність зміцнення міжнародних інститутів. При цьому декларується визнання прав і обов'язків усіх держав.

Слід зазначити, що особлива увага в аспекті взаємодії зі світовою спільнотою відводиться в «Стратегії» Обами американським союзникам по НАТО (насамперед Великій Британії, Франції, Німеччині), а також Японії, Південній Кореї, Австралії й іншим. Документ визнає зростання нових «центрів впливу», з якими належить розвивати відносини. Це: Китай, Індія, Росія, а також Бразилія, Індонезія, Південна Африка, Саудівська Аравія, Нігерія, Кенія. Нова стратегія відмічає «дифузю економічної потужності в світі», що передбачає перенесення «центру» взаємодії при розв'язанні глобальних фінансово-економічних проблем з «великої вісімки» на «велику двадцятку», що включає майже всі названі країни. До кола глобальних викликів, з якими «Стратегія» закликає боротися колективними зусиллями – зміна клімату, пандемії, транснаціональна злочинність і т.і.

Важливим видається й те, якими специфічними підходами відповідно до стратегії Обами від 2010 р. має характеризуватися позиція США до окремих країн-центрів впливу, взаємодія з якими набуває особливого значення в сенсі подолання існуючих глобальних викликів. Йдеться про Китай, підходи до якого характеризуються, з одного боку, закликами взяти відповідальність за підтримку стабільності світової фінансової та економічної системи, а з іншого - визнанням проблем щодо прав людини в Китаї або загрозливої модернізації китайських збройних сил. Йдеться про Індію, взаємодія з якою має формуватися з урахуванням загальних цінностей «двох найбільших демократій у світі» та про Росію, політика щодо якої має враховувати «взаємні інтереси». Головний акцент у розвитку американо-російських відносин орієнтований на скорочення ядерних арсеналів, зміцнення режиму нерозповсюдження, «розвиток партнерства для боротьби з насильницьким екстремізмом», підготовку торговельних й інвестиційних угод» тощо [8].

Прикінцеві тези «Стратегії» зосереджені на питаннях функціонування державного механізму, а саме – необхідності тісної взаємодії виконавчої та законодавчої влади, а також важливості двопартійного співробітництва у цій сфері.

Так, щодо сукупності ідей «Стратегії національної безпеки» адміністрації Б.Обами, то за політичною суттю цей документ не позбавлений тенденції *Idealpolitik* як відображення

ідеології ліберального спрямування. З урахуванням умов, коли цей документ утворювався, а саме – світова економічна криза (що розпочалась з фінансової, іпотечної кризи самих США і тяжко вдарила по американській економіці); усвідомлення американською політичною елітою провальності зовнішньополітичної стратегії, побудованої на відвертих силових діях; зростання антиамериканізму в світі із зменшенням привабливості для світової спільноти американських ціннісних орієнтирів – такі підходи можуть знаходити об'єктивного пояснення і, більше того, сприйматися як прагнення накопичити втрачений економічний, військовий, моральний потенціал, зберегти лідируючі позиції Сполучених Штатів у міжнародних справах.

Проблемою, однак, залишається, чим зумовлені наміри чинної адміністрації США оновити проголошені нею ж самою зовнішньополітичні пріоритети і якого саме оновлення можна чекати від подальших тенденцій зовнішньої політики Сполучених Штатів.

Порівняння «Стратегії» від 2010 р. з оприлюдненою частиною «Підтримуючи глобальне лідерство США. Пріоритети оборони XXI століття» та супровідними щодо цього письмовими додатками президента (головнокомандувача) США Б.Обами і міністра оборони США Л.Панетти від 5 січня 2012 р. дають можливість стверджувати, що обидва документи мають схожі постулати. Мова іде про декларацію збереження лідируючих позицій Сполучених Штатів у світі і водночас скорочення американського військового контингенту за кордоном, звуження театру бойових дій (нанесення удару по Аль-Каїді з перспективою виведення військ з Афганістану), загальне скорочення витрат на ЗС при скороченні наземних сил звичайного призначення (сухопутних військ, корпусу морської піхоти), припинення фінансування застарілих військових систем і засобів, утворених в період глобального протистояння США і СРСР. Йдеться про використання силових дій тільки тоді, коли це буде вкрай необхідно, про розвиток союзницьких і партнерських відносин в межах європейської (НАТО) і світової спільноти.

Об'єднуючим щодо двох документів є й поглиблене тлумачення самого поняття «національна безпека», коли процвітання, стабільний розвиток, безпека сприймаються з урахуванням як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, і зокрема з огляду на необхідність стабілізації фінансової системи, зменшення державного дефіциту тощо [9].

Втім щодо стратегічних планів військового відомства відповідно до документу 2012 р, то вони порівняно із стратегією від 2010 р. набувають більш масштабного і наступального характеру.

Головною темою оновленої воєнно-стратегічної настанови є збереження за Сполученими Штатами глобального військового лідерства як здатності діяти «за любых обставин і при любых загрозах». У своєму супровідному листі президент Б.Обама висловився за особливе фінансування сфер, критично вагомих для досягнення успіху у військовій галузі: модернізацію озброєння, вдосконалення збройних сил, підвищення дієвості агентурної і технічної розвідок, протидію тероризму, зміцнення режиму нерозповсюдження зброї масового ураження. Такого ж напрямку набули й письмові додатки міністра оборони Л.Панетти, який окреслив завдання ефективних заходів у кіберпросторі та космосі, збереження «надійного та ефективного ядерного стримування», подальшого вдосконалення інфраструктури ПРО [9; 13].

Декларація на глобальну військову діяльність окремо заявлена в розділі документу, де говориться про важливість зміцнення військових союзів і партнерських зв'язків «в усіх регіонах світу», а також про готовність США «здійснювати внесок у справу зміцнення безпеки в глобальному масштабі». Це положення розвиває й Л.Панетта, підкреслюючи, що американські ЗС мають бути готовими до участі у декількох конфліктах, а також «проти-

діяти і наносити поразку більш, ніж одному супротивнику одночасно». Схоже положення відображене в частині «Першочергові завдання збройних сил США», де йдеться: «Збройні сили нашої держави, яка має важливі інтереси в багатьох районах світу, повинні бути готовими стримати і придушити агресію протидіючого супротивника в одному регіоні навіть у тому випадку, якщо вони залучені до широкомасштабної операції, де б вона не проводилась» [9; 13].

Новим елементом стратегії є поява терміну «операції по забезпеченню стабільності» («stability operations»), до яких віднесені операції проти повстанців, а також схожі акції в різних регіонах світу.

Другою вагомою темою оновленої стратегії є прихильність Вашингтона до позиції «надійного, безпечного, ефективного ядерного стримування». В новому документі заявлено, що Сполучені Штати мають намір зберегти свої ядерні сили до тих пір, поки в світі будуть існувати ядерні озброєння (згадується проблема Ірану). На противагу «Стратегії національної безпеки» від 2010 р., де простежується ідея ядерного роззброєння, в документі 2012 р. висловлюється думка щодо «можливості» скорочення ядерного арсеналу, а не про конкретні щодо цього зобов'язання.

Значна частина оновленої воєнно-стратегічної настанови присвячена політиці США в окремих регіонах світу. До зони «життєво важливих» воєнних та енергетичних інтересів віднесені Азійсько-Тихоокеанський регіон, зона Індійського океану і Південної Азії, Близький Схід.

Щодо АТР, наприклад, то очільник Пентагону зазначив в процесі презентації нової стратегії, що цей регіон набуває «все більш важливого значення майбутньої американської економіки і національної безпеки». Це означає «зміцнення потенціалу, завдяки якому підтримується високий технологічний рівень і свобода дій наших збройних сил», - заявив він. Оголошено, що деяке скорочення чисельності ЗС США не стосується АТР і Близького Сходу [13].

В документі декілька раз в критичному контексті згадується КНР як «зростаюча регіональна держава», що зміцнює свою військову потужність і реалізує «асиметричні заходи» протидії спробам Сполучених Штатів «проекувати силу». Натомість щодо Росії, то про неї в оприлюдненому лідерами США новому стратегічному документі майже нічого не говориться. Відмічається, що відносини Вашингтона і Москви мають велике значення для обох країн і що Білий дім буде продовжувати розвивати їх в найбільш широкому вимірі взаємних інтересів [9].

Такі підходи щодо окремих країн зокрема, як і сутнісні моменти документу загалом потребують серйозного осмислення як з урахуванням традиційних для постбіполярних часів зовнішньополітичних орієнтирів американських адміністрацій, так і тих вимірів, які стосуються порівняння стратегій адміністрації Обама від 2010 і 2012 рр. Так, звертають на себе існуючі в політичних джерелах оцінки стратегії «Підтримуючи глобальне лідерство США. Пріоритети оборони XXI століття» як такої, що, з одного боку, не виходить поза межі характерних для Сполучених Штатів глобальних стратегічних настанов [14], або не змінює потенціалу США щодо протистояння загрозам через «косметичність» запропонованих змін [15], але, з іншого боку, стають відображенням зростаючих глобалістських орієнтирів США, і зокрема внаслідок політики стримування не тільки щодо Ірану чи Північної Кореї, а й (як можливого супротивника) Китаю та навіть Росії [16; 17].

Особливою позицією в цьому плані є точка зору, що задані близькосхідні та азійсько-тихоокеанські вектори подальшої американської політики співпадають з конфігурацією розташованих військових баз настільки точно, наскільки це могло бути зумовлене геопо-

літичною концепцією «Анаконда». Хвіст цього утворення знаходиться в Новій Зеландії, тулуб в Азії й Африці, а голова у Вашингтоні. Прихильники цієї позиції вважають, що від часів холодної війни у відносинах РФ – США майже нічого не змінилося. Росія так і не стала частиною євroatлантичної системи відносин. Натомість реальним стало спровоковане Америкою протистояння Південь-Північ, яке цілковито замінило колишню лінію військово-політичного розподілу Захід-Схід. Для Росії, таким чином, воєнна загроза з півдня, яка до нещодавно вважалась гіпотетичною, стає цілком реальною [18].

Зазначене потребує подальшої аргументації, як і перевірки практикою. Характерно, що документ від 5 січня 2012 р. є по суті вказівкою адміністрації щодо більш розгорнутої стратегії, яка має бути підготовлена військовим відомством. Втім вочевидь мова йде про декларацію стратегічної тенденції, що передбачає відверте домінування США у світі з можливістю широкого використання збройних сил. Такі підходи посилюють інші напрями генеральної американської воєнної стратегії: програму побудови збройних сил, стратегію створення глобальної системи ПРО, доктрину ведення операцій в космосі тощо.

Слід визнати у даному відношенні, що повернення США до традиційних позицій *Realpolitik* не є чимось незвичайним з урахуванням особливостей зовнішньої політики країни як в період біполярних, так і постбіполярних часів. До цього слід додати й впливи на процес формування зовнішньополітичного курсу Сполучених Штатів військового відомства (Пентагону), ВПК, великого бізнесу а, крім усього, умови перевиборчої кампанії, коли для кожного претендента на пост президента США (яким можна вважати й Б.Обаму) важливим залишається підтримка впевненості американського суспільства у здатності адміністрації долати загрози щодо безпеки країни. Традиційно це пов'язується зі збереженням домінуючих позицій Сполучених Штатів у світі. Проте, якщо для Дж.Буша-молодшого, скажімо, зазначене зумовлювалося переважно силовими діями, односторонністю і навіть протиставленням США світовій спільноті, в позиції Б.Обами прослідковується лінія на підтримку союзницьких відносин, обмеженістю, як і вибірковістю воєнних операцій американських ЗС. Дане, як очікується, посилить прагматизм підходів щодо формування зовнішньополітичних пріоритетів США, стане вагомою тенденцією реалізації політичного курсу не тільки Сполучених Штатів, а й інших суб'єктів міжнародних відносин.

Список використаних джерел

1. Dionne E.J.Jr. The Obama Doctrine. – The Washington Post. – 2009. – April, 16 [Electronic resource]. – Regime of access: <http://www.washingtonpost.com/wp-yn/content/article/2009/04/15/AR2009041502902.html/>
2. Remarks of Senator Barack Obama to the Chicago Council on Global Affairs April 23, 2007 [Electronic resource]. – Regime of access: <http://my.barackobama.com/page/content/fpccga>.
3. Barack O. Renewing American Leadership. Foreign Affairs. July/August 2007. [Electronic resource]. – Regime of access: <http://www.foreignaffairs.com/articles/62636/barack-obama/renewing-american-leadership>.
4. Barack O. A New Strategy for a new world. July 15, 2008. Washington, D.C. [Electronic resource]. – Regime of access: <http://my.barackobama.com/page/content/newstrategy>.
5. President Barack Obama Inaugural Address. Whitehouse.gov. 20.01.2009. [Electronic resource]. – Regime of access: <http://www.whitehouse.gov/blog/inaugural-address/>. Retrieved 2009-01-26.
6. Transcript of the joint press conference in by the President of the Republic Nicolas Sarkozy and the President of the United States Barack Obama. Strasbourg, April 3, 2009 [Electronic resource]. – Regime of access: <http://www.info-france-usa.org/spip.php?article1294>.

7. Foreign Policy [Electronic resource]. – Regime of access: <http://www.whitehouse.gov/issues/foreign-policy>.
8. National Security Strategy May 2010 [Electronic resource]. – Regime of access: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf.
9. Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense Department of Defense. 05 January 2012. [Electronic resource]. – Regime of access: http://www.defense.gov/news/Defense_Strategic_Guidance.pdf.
10. The National Security Strategy of the United States of America [Electronic resource]. – Regime of access: <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>.
11. The National Security Strategy [Electronic resource]. – Regime of access: <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/index.html>.
12. Рогов С. Американское лидерство в многополярном мире. Основы «Стратегии национальной безопасности» Обамы. Независимая газета [Электронный ресурс]. – режим доступа: http://www.centrasia.ru/news_A.php?st=1276462800.
13. Козин В. Под прицелом по-прежнему весь мир. [Электронный ресурс]. – режим доступа: http://www.redstar.ru/2012/01/17_01/3_02.html.
14. Иванов В. Белый дом отходит от позиции жесткой силы. Военно-политическое руководство США дало указание по разработке новой военной стратегии [Электронный ресурс]. – режим доступа: http://nvo.ng.ru/forces/2012-01-27/14_usa.html
15. Subhash Kapila US Defence Strategic Review 2012: Global and Regional Implications – Analysis [Electronic resource]. – Regime of access: <http://www.eurasiareview.com/20012012-us-defense-strategic-review-2012-global-and-regional-implications-analysis/>.
16. Luo Yuan. Stay vigilant and calm to US defense strategy adjustment: military expert [Electronic resource]. – Regime of access: http://eng.mod.gov.cn/Opinion/2012-01/10/content_4336375.htm.
17. Лаукканен А. Эксперты о возможных последствиях новой военной стратегии США в Азиатско-Тихоокеанском регионе [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://www.voanews.com/russian/news/China-Russia-US-Strategy-137463353.html>.
18. Панов В. Империя против империи (часть 2) Заметки по поводу новой военной стратегии США «Укрепление глобального лидерства США: приоритеты обороны в XXI веке» [Электронный ресурс]. – режим доступа: http://www.stoletie.ru/rossiya_i_mir/imperija_protiv_imperii_chast_2_2012-01-13.htm.